הדשן (סי׳ קמד)), וְהוּא הַדִּין (יז) אִם לֹא אָמַר וּכְתֹב, וּבְסֵפֶר, נַמִּי דִּינָא הָכִי (טור): **ו** [*] **זאוֹמֵר בַּתְּפִלָּה וַתִּתֶּן לָנוּ אֶת יוֹם הַזִּכָּרוֹן הַזֶּה, (יח) וְאֵינוֹ מַזְכִּיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ: ז חאִם חָל בְּחֹל, (ה) [ה] (יט) אוֹמֵר יוֹם תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ, וְאִם חָל (ו) [ו] (כ) בְּשַׁבָּת, אוֹמֵר זִכְרוֹן תְּרוּעָה: ח (כא) טאֵינוֹ אוֹמֵר מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה, חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן, יוְכֵן אֵינוֹ אוֹמֵר וְהַשִּׂיאֵנוּ. וּבִתְפִלַּת מוּסָף (כב) אֵינוֹ אוֹמֵר וְאֵין אָנוּ יְכוֹלִין לַעֲלוֹת וְלֵרָאוֹת לְפָנֶיךָ, אֶלָּא וְאֵין אָנוּ יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ. (כג) (וְחוֹתְמִין (ז) וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְכוּ׳) (טור): ט כאַף עַל פִּי שֶׁכָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה מִתְפַּלְּלִים בְּלַחַשׁ, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים נוֹהֲגִין לוֹמַר (כד) בְּקוֹל (ח) [ח] רָם. וּלְהַטְעוֹת לֹא חָיְשִׁינַן, כֵּיוָן שֶׁמְּצוּיִים בְּיָדָם מַחֲזוֹרִים. הַגָּהּ: וְנוֹהֲגִין שֶׁכָּל אֶחָד אוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ (ט) לְשָׁנָה טוֹבָה (כה) תִּכָּתֵב (טור):**

ז כְּרַבִּי חִסְדָּא וְרָבָא עֲרוּבִין מ׳ (ע״ב). ח טוּר בְּשֵׁם רַב שַׁר שָׁלוֹם וְהָרֹא״ש (פ״ד סי׳ יד) בְּסוֹף רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְכֵן כָּתוּב בְּמַסֶּכֶת סוֹפְרִים פֶּרֶק י״ט (ה״ד). ט שָׁם בְּשֵׁם רַב הַאי. י שָׁם בְּשֵׁם ר״י מִגֶּרְמַיְזָא וּמִנְהַג אַשְׁכְּנַז וּסְפָרַד. כ פִּסְקֵי תּוֹסָפוֹת סוֹף רֹאשׁ הַשָּׁנָה (אות עב).

תקפג דְּבָרִים שֶׁנּוֹהֲגִים לֶאֱכֹל בְּלֵיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וּבוֹ ב׳ סְעִיפִים:

א [*] **איְהֵא אָדָם רָגִיל לֶאֱכֹל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה רוּבְּיָא דְּהַיְנוּ תִּלְתָּן, כַּרְתִּי, סִלְקָא, תַּמְרֵי, קָרָא. (א) וּכְשֶׁיֹּאכַל רוּבְּיָא ביֹאמַר (ב) יְהִי רָצוֹן שֶׁיִּרְבּוּ זְכֻיּוֹתֵינוּ. כַּרְתִּי, יִכָּרְתוּ שׂוֹנְאֵינוּ. סִלְקָא, יִסְתַּלְּקוּ אוֹיְבֵינוּ. תַּמְרֵי, יִתַּמּוּ שׂוֹנְאֵינוּ. קָרָא, יִקָּרַע גְּזַר דִּינֵנוּ וְיִקָּרְאוּ לְפָנֶיךָ זְכֻיּוֹתֵינוּ.** הַגָּהּ: וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לֶאֱכֹל (ח) (ג) תַּפּוּחַ מָתוֹק

א מִימְרָא דְּאַבַּיֵּי כְּרִיתוֹת ו׳ עַמּוּד א׳ וְהוֹרָיוֹת י״ב (ע״א). ב מָרְדְּכֵי רֵישׁ רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשֵׁם מִנְהַג רַב הַאי.

בַּאֵר הֵיטֵב

לְעֵילָא בְּכָל הַקַּדִּישִׁים. מִנְהָגִים (מהרי״ל סדר תפילות של ר״ה): **ז (ה) אוֹמֵר.** אֲפִלּוּ בַּלַּיְלָה בְּקִדּוּשׁ: (ו) **בְּשַׁבָּת.** וְאוֹמֵר אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִּמְנוּחָתֵנוּ קַדְּשֵׁנוּ, אֲבָל בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת אֵין אוֹמְרִים רְצֵה בִּמְנוּחָתֵנוּ. לְבוּשׁ (ס״ח): **ח (ז) וּדְבָרְךָ.** בֵּין בְּהַפְטָרָה בֵּין בְּקִדּוּשׁ: **ט (ח) רָם.** אֲבָל לֹא יַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ מְאֹד. עַיֵּן שְׁלָ״ה (פרק נר מצוה אות יב): (ט) **לְשָׁנָה.** כָּתַב לְבוּשׁ שֶׁבְּיוֹם רִאשׁוֹן אַחַר הַתְּפִלָּה אֵין לוֹמַר לְשָׁנָה טוֹבָה תִּכָּתֵב, דְּיֵשׁ לְהַחֲזִיק חֲבֵרוֹ לְצַדִּיק. וְהַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״ח) כָּתַב דְּיָכוֹל לְאָמְרוֹ עַד אַחַר חֲצוֹת, עַיֵּן שָׁם. וְטַ״ז (סק״ד) כָּתַב דְּיֵשׁ לְאָמְרוֹ בְּלֵיל שֵׁנִי גַּם כֵּן, דְּהָא בְּיוֹם שֵׁנִי אוֹמְרִים זְמַן מִטַּעַם שֶׁעִקָּר מִיּוֹם שֵׁנִי לִפְעָמִים, עַיֵּן שָׁם. וְיֵשׁ לוֹמַר תִּכָּתֵב וְתֵחָתֵם. מַעֲגְלֵי צֶדֶק:

א (ח) תַּפּוּחַ. וּמְבָרֵךְ בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ אַף שֶׁאוֹכְלָן אַחַר הַמּוֹצִיא. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

רְאָיָה מִדִּבְרֵי הַשַּׁ״ס כַּמָּה פְּעָמִים. וְעַיֵּן בְּבִנְיַן אֲרִיאֵל בְּפָרָשַׁת קֹרַח ׳כָּל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדוֹשִׁים׳ (במדבר טז ג) וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם (ד״ה והנלענ״ד). וְעַיֵּן בְּטַ״ז לְעֵיל סִימָן ש״פ (סק״א) וְכָאן בְּטַ״ז (סק״ג) שֶׁכָּתַב וְיֵשׁ רְאָיָה לָזֶה לְעֵיל, חָסֵר בַּדְּפוּס תֵּבוֹת סִימָן ש״פ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי בְּיַד אֶפְרַיִם: **ז [ה] אוֹמֵר.** וְעַיֵּן בִּפְרִי חָדָשׁ אִם אָמַר בְּחֹל זִכְרוֹן תְּרוּעָה אֵינוֹ חוֹזֵר. וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת אִם אָמַר יוֹם תְּרוּעָה אֵינוֹ חוֹזֵר, כֵּיוָן דְּבֵית דִּין קָבוּעַ וְסָמוּךְ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תּוֹקְעִין אִי נַמֵּי כוּ׳. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן תקצ״א (שע״ת סק״ג) בִּבְרָכָה דְּשׁוֹמֵעַ קוֹל תְּרוּעַת כוּ׳: **[ו] בְּשַׁבָּת.** עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב. וּמַה שֶּׁכָּתַב אֲבָל בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת כוּ׳ נִמְשָׁךְ אַחַר מַה שֶּׁכָּתוּב לְפָנֵינוּ בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק״ו), וְהוּא טָעוּת סוֹפֵר. וְצָרִיךְ לוֹמַר כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי בְּיַד אֶפְרַיִם, אֲבָל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל בְּשַׁבָּת כוּ׳, עַיֵּן שָׁם: **ט [ח] רָם.** וְעַיֵּן בְּמַחֲזִיק בְּרָכָה (סק״ח) דִּלְפִי טַעַם הַזֹּהַר (פרשת ויגש רט:) וְהָאֲרִ״י זַ״ל שֶׁאָסְרוּ בְּחֹל, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁצָּרִיךְ לִזָּהֵר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים דְּדִינָא יָתִיב, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בְּיַד אֶפְרַיִם לְעֵיל סִימָן ק״א (ד״ה ואין ראיה). וְשָׁם כָּתַבְתִּי דְּאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן בְּעִנְיָן אַחַר שָׁרִי. וְעַיֵּן בְּשַׁלְמֵי חֲגִיגָה (שט: ד״ה כתב) שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם סֵפֶר בֵּית דָּוִד סִימָן שע״א וְשע״ח דְּמַה שֶּׁנּוֹהֲגִין הַצִּבּוּר לוֹמַר כָּל הַחֲזָרָה שֶׁל עֲמִידָה וּמוּסָף עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, אַף עַל גַּב דְּנִתְבָּאֵר סִימָן קכ״ד (ס״ד) שֶׁצְּרִיכִים הַצִּבּוּר לִשְׁתֹּק כוּ׳. יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאֵין אִסּוּר אֶלָּא בְּכָל הַשָּׁנָה, אֲבָל הָכָא כֵּיוָן דְּכָל יוֹמָא לֹא עָבְדִי וְהַשְׁתָּא עָבְדִי לֵית לָן בָּהּ, אֲבָל מַה שֶּׁנּוֹהֲגִים לְהָרִים קוֹל יוֹתֵר מִן הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר זֶה וַדַּאי אֵינוֹ הָגוּן וְרָאוּי לִגְעֹר בָּהֶם עַיֵּן שָׁם. וּבִמְדִינָתֵנוּ לֹא רָאִיתִי מִנְהָג זֶה רַק הַצִּבּוּר שׁוֹתְקִים וְשׁוֹמְרִים לְדִבְרֵי הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, אַךְ בִּפְסוּקֵי מַלְכוּת זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת יֵשׁ אוֹמְרִים עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּלַחַשׁ, וְאַף שֶׁמַּזְכִּיר גַּם כֵּן שֵׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים כֵּיוָן שֶׁהֵם פְּסוּקֵי תַּנַּ״ךְ הוּא כְּקוֹרֵא בַּתּוֹרָה. וְכֵן כָּתַב הַטַּ״ז סִימָן תרכ״א סָעִיף קָטָן ג׳. וְעַיֵּן בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה לְעֵיל סִימָן רט״ו (סק״ד). וְכֵן כָּתַב הָרִ״י לְעִנְיָן אֲמִירַת אוֹחִילָה שֶׁאוֹמְרִים הַצִּבּוּר עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מֻתָּר וּדְלֹא כְּקִצּוּר שְׁלָ״ה (מסכת ר״ה בהג״ה ד״ה ראוי), עַיֵּן שָׁם. אַךְ יֵשׁ לוֹמַר בְּלַחַשׁ שֶׁלֹּא יְבַטֵּל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מִתְּפִלָּתוֹ, וְגַם יִזָּהֵר כְּשֶׁיִּרְצֶה לוֹמַר עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר גַּם מִשְּׁאָר נֹסַח הַתְּפִלָּה כְּדֵי לְכַוֵּן לִבּוֹ בְּהִתְעוֹרְרוּת תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים, מִכָּל מָקוֹם לֹא יַזְכִּיר שׁוּם שֵׁם, וּכְשֶׁיַּתְחִיל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לוֹמַר אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ מֶלֶךְ כוּ׳ יַתְחִיל הוּא מִתֵּבַת מֶלֶךְ, וְגַם בִּשְׁאָר הַנֹּסַח יְדַלֵּג כְּשֶׁיָּבֹא לְהַזְכָּרַת שֵׁם. וְאֶפְשָׁר שֶׁגַּם זֶה יָכוֹל לוֹמַר דֶּרֶךְ בַּקָּשָׁה כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים בְּשַׁחֲרִית פָּרָשַׁת עֲקֵדָה דֶּרֶךְ תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים. וּמִכָּל מָקוֹם עַל כָּל פָּנִים יִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְסַיֵּם הַבְּרָכָה וְגַם אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי אִם כְּשֶׁמַּרְגִּישׁ בְּנַפְשׁוֹ שֶׁיִּתְעוֹרֵר עַל יְדֵי זֶה לְכַוֵּן לִבּוֹ לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמָיִם:

א [בשו״ע] יְהֵא אָדָם רָגִיל כוּ׳. וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק״א) וּמַחֲזִיק בְּרָכָה (סק״ב) שֶׁגַּם בְּלֵיל שֵׁנִי דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יַעֲשֶׂה כֵן:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

אֱמֶת רַק וּדְבָרְךָ אֱמֶת. וְכוֹפְלִין לְעֵילָא בְּכָל עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה בְּכָל הַקַּדִּישִׁים שֶׁאוֹמְרִים: (יז) **אִם לֹא אָמַר וּכְתֹב וּבְסֵפֶר וְכוּ׳.** וְכֵן גַּם תּוֹסָפוֹת וּבְכֵן תֵּן וְכוּ׳ שֶׁאוֹמְרִין בִּבְרָכָה שְׁלִישִׁית, אִם לֹא אֲמָרוֹ כְּלָל אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ [אַחֲרוֹנִים]: **ו (יח) וְאֵינוֹ מַזְכִּיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ.** דִּכְשֶׁאוֹמְרִים יוֹם הַזִּכָּרוֹן (יח) קָאֵי נַמִּי אַרֹאשׁ חֹדֶשׁ דִּקְרֵי זִכָּרוֹן, דִּכְתִיב (במדבר י י) ׳וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם וְגוֹ׳ (וְהָיָה) [וְהָיוּ] לָכֶם לְזִכָּרוֹן׳: **ז (יט) אוֹמֵר יוֹם תְּרוּעָה וְכוּ׳.** וַאֲפִלּוּ (יג) בִּתְפִלַּת הַלַּיְלָה אוֹ בַּקִּדּוּשׁ, אַף עַל גַּב שֶׁאֵין תּוֹקְעִין בַּלַּיְלָה, מִכָּל מָקוֹם הַיּוֹם הוּא יוֹם שֶׁל תְּרוּעָה, דִּלְמָחָר בְּוַדַּאי יִתְקְעוּ. וְכָתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים דִּבְדִיעֲבַד אִם אָמַר בְּחֹל זִכְרוֹן תְּרוּעָה וְסִיֵּם הַבְּרָכָה אֵינוֹ חוֹזֵר, [דְּהָא בַּתּוֹרָה כְּתִיב (ויקרא כג כד) ׳זִכְרוֹן תְּרוּעָה׳ אַף עַל גַּב דְּמִדְּאוֹרַיְתָא תְּקִיעָה שַׁרְיָא בְּשַׁבָּת]. וְהוּא הַדִּין בְּשַׁבָּת אִם אָמַר יוֹם תְּרוּעָה גַּם כֵּן אֵינוֹ חוֹזֵר: **(כ) בְּשַׁבָּת אוֹמֵר וְכוּ׳.** וְאוֹמֵר אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִּמְנוּחָתֵנוּ קַדְּשֵׁנוּ וְכוּ׳, אֲבָל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל בְּשַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים רְצֵה בִּמְנוּחָתֵנוּ, כֵּיוָן שֶׁהוּא יוֹם עִנּוּי וְאֵינוֹ מְנוּחָה גְּמוּרָה [לְבוּשׁ (ס״ח) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים]: **ח (כא) אֵינוֹ אוֹמֵר מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה וְכוּ׳.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּלֹא כְּאֵיזוֹ דֵּעוֹת שֶׁהֶזְכְּרוּ בַּטּוּר דִּסְבִירָא לְהוּ שֶׁיֵּשׁ לְאוֹמְרָם: **(כב) אֵינוֹ אוֹמֵר וְאֵין אָנוּ יְכוֹלִים לַעֲלוֹת וְלֵרָאוֹת.** דְּהָא אֲפִלּוּ בִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ לֹא הָיָה הַמִּצְוַת עֲשֵׂה לְהֵרָאוֹת כִּי אִם בִּשְׁלֹשָׁה רְגָלִים: **(כג) וְחוֹתְמִין וּדְבָרְךָ אֱמֶת.** יֹאמַר וְתִמְלֹךְ אַתָּה ה׳ לְבַדְּךָ וְלֹא אַתָּה הוּא ה׳ לְבַדְּךָ [בִּרְכֵּי יוֹסֵף (ס״ק יב)]: **ט (כד) בְּקוֹל רָם.** מִפְּנֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יוּכְלוּ לְהִתְפַּלֵּל יוֹתֵר בְּכַוָּנָה. (יג) וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ יוֹתֵר מִדַּאי: **(כה) תִּכָּתֵב.** וְלִנְקֵבָה יֹאמַר (יד) תִּכָּתֵבִי בְּיוּ״ד. א]הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״ח) מְצַדֵּד דְּיֵשׁ לוֹמַר גַּם כֵּן וְתֵחָתֵם, וְהַגְּרָ״א בְּבֵאוּרוֹ מַסְכִּים לְדַעַת הָעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת (מאמר חקור דין ח״ב פ״י) דְּאֵין לוֹמַר וְתֵחָתֵם. ב]וְעַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם (שם) דִּיכוֹלִין לוֹמַר לְשָׁנָה טוֹבָה תִּכָּתֵב עַד חֲצוֹת הַיּוֹם. וְעַיֵּן בְּטַ״ז (סק״ד) דְּמוֹכַח מִנֵּיהּ דְּיוֹם שֵׁנִי כְּיוֹם רִאשׁוֹן דָּמֵי לָזֶה וִיכוֹלִין לוֹמַר גַּם בְּלֵיל שֵׁנִי לְשָׁנָה טוֹבָה תִּכָּתֵב, ג]וּבְאֵלִיָּה רַבָּה (ס״ק יט) חוֹלֵק עַל זֶה:

א (א) וּכְשֶׁיֹּאכַל רוּבְּיָא וְכוּ׳. וְהוּא הַדִּין (ח) מַה שֶּׁנִּקְרָא בִּלְשׁוֹנוֹת אֲחֵרִים לְשׁוֹן רְבִיָּה יֹאכַל כָּל מְדִינָה וּמְדִינָה כִּלְשׁוֹנָהּ: **(ב) יְהִי רָצוֹן.** ד]מִלְּפָנֶיךָ (ג) ה׳ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּרְבּוּ זְכֻיּוֹתֵינוּ. וְכָתַב אֵלִיָּה רַבָּה (סק״א) בְּשֵׁם שְׁלָ״ה (פרק נר מצוה אות כא) יִתְעוֹרֵר אָדָם בִּתְשׁוּבָה כְּשֶׁיֹּאמַר יְהִי רָצוֹן וְיִתְפַּלֵּל עַל זֶה בְּלֵב שָׁלֵם: **(ג) תַּפּוּחַ מָתוֹק בִּדְבַשׁ.** וְהַתַּפּוּחַ (ג) עִקָּר וּמְבָרֵךְ עָלָיו, וּפוֹטֵר הַדְּבַשׁ. וְאַף שֶׁאוֹכֵל הַתַּפּוּחַ אַחַר בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לִטְבֹּל הַמּוֹצִיא בִּדְבַשׁ:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

ו (יח) אַחֲרוֹנִים: **ז (יג)** בֵּית יוֹסֵף (ד״ה וכתוב) וּשְׁאָרֵי פּוֹסְקִים: **ט (יג)** אַחֲרוֹנִים: **(יד)** פְּרִי מְגָדִים (א״א סק״ח):

א (ח) מָגֵן אַבְרָהָם (ריש הסימן) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: **(ג)** כָּל בּוֹ (סי׳ סד) וְרַבֵּנוּ דָּוִד אַבּוּדְרָהָם (סדר תפילת ר״ה ד״ה גרסינן בפרק): **(ג)** אַחֲרוֹנִים:

ליקוטי דברי הרב: א] בשו״ע הרב (סי״ז) כתב כהרמ״א שאומרים לשנה טובה תכתב. ובסידורו כתב לומר לשנה טובה תכתב ותחתם. **ב]** בשו״ע הרב (שם) כתב דביום שני אין לומר כן אחר חצות היום [ומשמע שביום ראשון אפשר לומר אפילו אחר חצות]. **ג]** ובשו״ע הרב (שם) כתב שאין לומר דבר זה ביום שני של ראש השנה אחר חצות היום, לפי שכבר נגמרה הכתיבה של ראש השנה. **ד]** בשו״ע הרב (ס״א) כתב: יאמר יהי רצון מלפניך שירבו זכיותינו.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

בְּאֵר הַגּוֹלָה נה: הִלְכוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה סִימָן תקפג תקפד

ג טור וְהַמְרַדְּכִי דְּמַסֶּכְתָּא יוֹמָא (סי' תשכג). ד שָׁם בְּשֵׁם מַהַרַ"מ מֵרוֹטֶנְבּוּרְג.

בְּדָבָשׁ (טור), וְאוֹמְרִים (ג) [ב] (ד) תְּתְחַדֵּשׁ עָלֵינוּ (ה) שָׁנָה מְתוּקָה (אבודרהם (סדר תפילת ר"ה)), וְכֵן נוֹהֲגִין. וְיֵשׁ אוֹכְלִים רִמּוֹנִים וְאוֹמְרִים נִרְצֶה זְכִיּוֹת כְּרִמּוֹן. וְנוֹהֲגִין לֶאֱכֹל בָּשָׂר (ג) שְׁמֵן וְכָל מִינֵי מְתִיקָה (מרדכי דיומא (סי' תשכג)):

ב ג[א]וֹכְלִים (ו) רֹאשׁ (ז) כֶּבֶשׂ (ז) לוֹמַר נִהְיֶה לְרֹאשׁ וְלֹא לָזָנָב, ד[ו]זֶכֶר לְאֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק. הַגָּהָה: יֵשׁ מְדַקְדְּקִים שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל אֱגוֹזִים, שֶׁאֱגוֹז בְּגִימַטְרִיָּא חֵטְא, וְעוֹד שֶׁהֵן מְרֻבִּים (ה) כִּיחָה וְנִיעָה וּמְבַטְּלִים הַתְּפִלָּה (מהרי"ל (הל' שופר)). וְהוֹלְכִין אֶל (ו) [ז] (ח) הַנָּהָר לוֹמַר פָּסוּק 'וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצֻלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתָם' וְגוֹ' (מיכה ז יט) (מנהגים (מילנא, ר"ה)). וְגַם נוֹהֲגִים (ט) שֶׁלֹּא (ו) לִישֵׁן בְּיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה (ירושלמי), וּמְנָהָג נָכוֹן הוּא:

תקפד סֵדֶר קְרִיאַת הַתּוֹרָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

א מֵימְרָא דְּרַבִּי אַבָּהוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה ל"ב (ע"ב).

א (א) [א]אֵין אוֹמְרִים (ו) הַלֵּל (ב) בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים. הַגָּהָה: וְנוֹהֲגִין לוֹמַר (ג) [ב] אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

[ב] תִּתְחַדֵּשׁ. עַיִן בְּאֵר הֵיטֵב [ע"ש בְּשֵׁם יַעֲקֹב (ח"ב סי' כז) שֶׁכָּתַב שֶׁהַמּוֹן עַם שֶׁלֹּא יָדְעוּ אוֹכְלִין הַמּוֹצִיא לְבַד עִם דְּבָשׁ, וְתַפּוּחַ לְבַד, וְטָעוּת הוּא לְפִי שֶׁבְּתַפּוּחַ יֵשׁ פְּלוּגְתָּא אִיזֶה עִקָּר וּלְכָךְ מְחַבְּרוֹ עִם הַמּוֹצִיא דְּאִז פָּטוּר מִבִּרְכַת הַתַּפּוּחַ, עַיִן שָׁם. וְאָנוּ אֵין נוֹהֲגִין כֵּן, רַק אוֹכְלִים כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּמְחֻמָּת סֵפֶק בִּרְכַת הַתַּפּוּחַ מְכָרַע אֲצַלְנוּ שֶׁהַתַּפּוּחַ עִקָּר, שֶׁהַדְּבָשׁ אֵינוֹ רַק טוּחַ עַל פָּנָיו וְסִיכָה בְּעָלְמָא דִּמְשָׁהוּ עֲבִדֵי לֵיהּ וְאֵין לְךָ טֶפֶל יוֹתֵר מִזֶּה:

ב [ו] הַנָּהָר. עַיִן בְּאֵר הֵיטֵב. וְעַיִן שְׁבוּת יַעֲקֹב חֵלֶק ג' סִימָן מ"ב כָּתַב דַּאֲפִלּוּ חֵל בְּשַׁבָּת, וּמֵבִיא רְאָיָה מִמַּהֲרִי"ל (הל' ר"ה) דְּלֹא כְּקִצּוּר שֻׁלְחָ"ה (ענייני ר"ה ר"ה ריש לילך), עַיִן שָׁם. וּבְרִכְבִי יוֹסֵף (סק"י) כָּתַב בְּשֵׁם מַהֲרַ"מ"ז דְּלֹא יֹאמַר בְּשַׁבָּת רַק יַעֲשֶׂה כֵּן בְּיוֹם שֵׁנִי אַחַר מִנְחָה, וְלוֹמַר מִזֶּה דְּאַף כְּשֶׁחָל בְּחֹל וְאַרַע אֹנֶס שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּפִי הַדָּבָר הַזֶּה יַעֲשֶׂה בְּיוֹם שֵׁנִי, עַיִן שָׁם. אַךְ בְּמַחֲזִיק בְּרָכָה (סק"ד) כָּתַב שֶׁהָרַב הַמְקֻבָּל מוֹרֵנוּ הָרַב רַבֵּנוּ יוֹסֵף אִירְגַּאז לֹא הָיָה חוֹשֵׁשׁ וְאוֹמְרוֹ אַף בְּשַׁבָּת, וְהוּא כִּדְבְרֵי הַשְּׁבוּת יַעֲקֹב וְכֵן אֲנַחְנוּ נוֹהֲגִים אֲחֲרֵיהֶן:

א [ב] אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ. עַיִן בְּאֵר הֵיטֵב. וְעַיִן בְּשַׁלְמֵי חֲגִיגָה (שו"ת ר"ה באבינו) שֶׁכָּתַב בֵּית דָּוִד (סי' שפג) הַשִּׁיג עַל הַשֻּׁלְחָ"ה (פרק נר מצוה אות יח) וְדִעְתּוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַבַּיִת יוֹסֵף שֶׁלֹּא לוֹמַר מַה שֶׁהוּא דֶּרֶךְ רְחוֹי, וְכָתַב שֶׁכֵּן נְהוּג. וְכָתַב בִּ(שְׁיָרֵי) כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגה"ט) בְּשֵׁם מוֹרוֹ הר"ב ז"ל שֶׁהָיָה מַלִּיעִ עַל קֶצֶת חֲכָמִים בְּעִנְיָנִים שֶׁהִגִּיהוּ בְּקֶצֶת פִּיּוּטִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהִזְכִּיר בָּהֶם עָוֹן וְחֵטְא, שֶׁלֹּא אָמַר מָרָן הַבַּיִת יוֹסֵף אֶלָּא שֶׁאֵין אוֹמְרִים וְדוּי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּגוֹן חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי וּמָחַל וְסָלַח וּמָחָה, אֲבָל שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ וְדוּי לֹא עָדִיף מִשְּׁכָּת כוּ', וְכֵן כָּתַב בְּפִרְי חָדָשׁ, עַיִן שָׁם. וּמִזֶּה מְבֹאָר שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְדַלֵּג חֲטָאנוּ לְפָנֶיךָ יֵשׁ לְדַלֵּג סְלַח וּמְחַל וּמָחָה גַּם כֵּן, וְלֹא דְּמֵי לְאֲמִירַת וְהוּא רַחוּם בְּסִפּוּקֵי דְּזִמְרָה שֶׁאוֹמְרִים אַף בְּשַׁבָּת, שֶׁשָּׁם אֵינוֹ דֶּרֶךְ בַּקָּשָׁה. וְלֹא יָפָה עוֹשִׂים אוֹתָם הַמְדַלְּגִים אֲבִינוּ מַלְכֵּנוּ הָרִאשׁוֹן וְהַשֵּׁאָר אוֹמְרִים עַל הַסֵּדֶר. וּמַה שֶּׁכָּתַב (הבאר היטב) יֵשׁ לוֹמַר כְּלָה בְּצִירֵי"ר, הַיְינוּ הַלָּמ"ד בְּצִירֵי"ר וְהַכָּ"ף בְּפַתְּ"ח. וְכָתַב בְּפִרְי חָדָשׁ שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר אֲבִינוּ מַלְכֵּנוּ זְכֹר כִּי עָפָר הַזַּי"ן בְּשִׁי"ן וְהַכָּ"ף בְּחוֹלָ"ם, וְדִלֹּא כְּאוֹמְרִים בְּקָמַ"ץ וְשׁוּרֵ"ק. וּמַה שֶּׁכָּתַב (הבאר היטב) לוֹמַר סְלַח וּמְחַל, בְּשַׁלְמֵי חֲגִיגָה (שם ד"ה כתב הפר"ח) כָּתַב שֶׁבְּכָל הַסִּדּוּרִים וְהַנֻּסְחָא הַשְּׁגוּרָה הִיא מְחַל וּסְלַח וְכֵן עָקַר, וְכֵן אוֹמְרִים בְּיָהִי רָצוֹן שֶׁקֹּדֶם הַתָּמִיד וּבְוִדּוּי מָה נֹאמַר כוּ' וּבְסוֹף וְדוּי וְכִפֻּרְתָּ וְסָלַחְתָּ כוּ', דְּגַם כָּאן אוֹמְרִים אֲבִינוּ מַלְכֵּנוּ, נֶגֶד שְׁנֵי הַתֵּאָרִים אוֹמְרִים, עַל הַתֹּאַר מַלְכֵּנוּ אוֹמְרִים מְחַל, וּסְלַח כְּנֶגֶד תֹּאַר אֲבִינוּ שֶׁהַזְּכוּרָנוּ, עַיִן שָׁם. וּבַסִּדּוּרִים שֶׁלָּנוּ עַתָּה נִדְפַּס כְּנֶסֶת הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ב). וְגַם מַה שֶּׁכָּתַב בְּשַׁלְמֵי חֲגִיגָה (שם ד"ה כתב הרב) לְיַשֵּׁב מַהֲדְּתַפִּלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה דְּקָדְמָה סְלִיחָה הוּא דָּחוּק, וְאַדְרַבָּה יֵשׁ לוֹמַר שֶׁכְּנֶגֶד

בְּאֵר הֵיטֵב

לִטְבֹּל הַמּוֹצִיא בִּדְבָשׁ, וְעַיִן מָגֵן אַבְרָהָם (סק"א): (ב) **תִּתְחַדֵּשׁ.** דְּהַיְינוּ שֶׁאוֹכֵל תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק, עַיִן מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ב). וּבְשֵׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגה"ט סק"א) מְפַקֵּפֵל אִם יָבָרֵךְ עַל הַתַּפּוּחַ אוֹ עַל הַדְּבַשׁ גַּם כֵּן, עַיִן שָׁם. וּבְתִשְׁוּבַת שְׁבוּת יַעֲקֹב חֵלֶק ב' סִימָן (נ"ז) [כ"ז] כָּתַב דִּבְשֶׁבִיל סָפֵק זֶה נָהֲגוּ לֶאֱכֹל הַמּוֹצִיא עִם הַדְּבַשׁ וְהַתַּפּוּחַ יַחַד, עַיִן שָׁם: (ג) **שָׁמֵן.** רַשִּׁ"ל קִבֵּל מִזְּקֵנוֹ שֶׁלֹּא אָכַל דָּגִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּדֵי לְמַעֵט תַּאֲוָתוֹ בְּמִקְצָת דָּבָר. וְרַבִּי דָּוִד אַבּוּדַרְהָם (סדר תפילת ר"ה ר"ה גרסינן בפרק) כָּתַב דְּיֵשׁ לֶאֱכֹל דָּגִים כְּדֵי לְפָרוֹת וְלִרְבּוֹת כְּדָגִים, וְאֵין לְבַשְּׁלָם בְּחֹמֶץ: **ב (ד) כֶּבֶשׂ.** וְאִם אֵין רֹאשׁ כֶּבֶשׂ יֵשׁ לֶאֱכֹל רֹאשׁ אַחַר מִטַּעַם הָרִאשׁוֹן: (ה) **כִּיחָה.** לְפִי טַעַם זֶה הַגְּרוֹלִים וּקְטַנִּים שְׁקוֹרִים לְזִוֵּי אֲסוּרִים: (ו) **הַנָּהָר.** שֵׁישׁ בּוֹ דָּגִים. וּבִכְתָבִים (פרי עץ חיים שער השופר פ"ה) כָּתַב נָהָר אוֹ בְּאֵר, וְטוֹב אִם הֵם מְחוּץ לָעִיר. וְיֵשׁ לִילֵךְ בְּיוֹם רִאשׁוֹן אַחַר מִנְחָה קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה וְלוֹמַר פָּסוּק 'מִי אֵל כָּמוֹךָ' וְגוֹ' (מיכה ז יח): (ז) **לִישֵׁן.** הָאַרַ"י זַ"ל (שער הכוונות דרושי ר"ה) אָמַר שֶׁאַחַר חֲצוֹת מָתַר לִישֵׁן, שֶׁכְּבָר נִתְעוֹרֵר הַמַּלְאָךְ עַל יְדֵי הַתְּפִלּוֹת וְהַתְּקִיעוֹת. וּבְ"ח (סי' תקצז ס"א) כָּתַב שֶׁהָרַ"מ הָיָה יָשֵׁן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְהַיּוֹשֵׁב בְּטַל כְּיָשֵׁן דָּמֵי. עַיִן תּוֹסְפוֹת עֲבוֹדָה זָרָה דַּף ה' עַמּוּד ב' (ד"ה ערב) טַעַם שֶׁתִּקְּנוּ לְהַרְבּוֹת בְּסִעוּדָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה:

א (ג) **הַלֵּל.** הָאוֹמְרִים תְּהִלִּים בְּכָל יוֹם וּמִתְרַמְּזִי לָהֶם הַלֵּל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּר שָׁרֵי לְאָמְרוֹ, עַיִן מָגֵן אַבְרָהָם (סק"א): (ב) **אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ.** כָּתַב בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַכָּל בּוֹ (סי' סד) שֶׁלֹּא לוֹמַר אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָטָאנוּ לְפָנֶיךָ, שֶׁאֵין אוֹמְרִים וְדוּי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְכֵן כָּתַב הַזֹּהַר (ח"ג רלא), אֲבָל לוֹמַר פְּסוּקִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הַזְכָּרַת חֵטְא אֵין קְפִידָא כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ דֶּרֶךְ וְדוּי. וּבְשֻׁלְחָ"ה (פרק נר מצוה אות יח) כָּתַב דְּשֶׁלֹּא בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה שָׁרֵי, וְלָכֵן נוֹהֲגִין לְהִתְעַנּוֹת בְּשַׁעַת הַתְּקִיעוֹת בְּלַחַשׁ בֵּין סֵדֶר לְסֵדֶר. וּבְפֵרוּשׁ הַמַּחֲזוֹר רְאִיתִי שְׁמְפָרֵשׁ אֲבִינוּ שֶׁיִּהְיֶה מְחוּץ לָעִיר. וְיֵשׁ לִילֵךְ בְּיוֹם רִאשׁוֹן אַחַר מִנְחָה קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה וְלוֹמַר פָּסוּק 'מִי אֵל כָּמוֹךָ' וְגוֹ' (שם יח). עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. א]וּבְקֶצֶת מְקוֹמוֹת רָאִיתִי כְּשֶׁחָל יוֹם רִאשׁוֹן בְּשַׁבָּת הוֹלְכִין בַּשֵּׁנִי לַנָּהָר. וְאָפְשָׁר מִפְּנֵי שֶׁהַנָּהָר חוּץ לָעִיר וּמְשׁוּם הוֹצָאָה שָׁנוּשְׁאִין סְפָרִים וְכַדּוֹמֶה לָכְךָ הוֹלְכִין בְּיוֹם שֵׁנִי [פְּרִי מְגַדִּים (א"א סק"ה)]: (ט) **שֶׁלֹּא לִישֵׁן וכו'.** מְשׁוּם דְּאִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי מַאן דְּדָמֵיךְ בְּרִישׁ שַׁתָּא דָּמֵיךְ מַזָּלֵיהּ. וְהָאַרַ"י זַ"ל (שער הכוונות דרושי ר"ה) אָמַר שֶׁאַחַר חֲצוֹת מֻתָּר לִישֵׁן, שֶׁכְּבָר נִתְעוֹרֵר הַמַּלְאָךְ עַל יְדֵי תְּפִלּוֹת וּתְקִיעוֹת. וּבַ"ח (סי' תקצז ס"א) כָּתַב שֶׁהָרַ"מ הָיָה יָשֵׁן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְיוֹשֵׁב בְּטַל כְּיָשֵׁן דָּמֵי. וְעַיִן בְּחַיֵּי אָדָם (כלל קלט ס"א) שֶׁכָּתַב דְּאַחַר הָאֲכִילָה יִקַּבַּע עַצְמוֹ לְלִמּוּד, וְאִם רֹאשׁוֹ כָּבֵד עָלָיו (י) יִישַׁן מְעַט אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא זֶה. וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לְגָמֵר כָּל הַתְּהִלִּים:

א (א) **אֵין אוֹמְרִין הַלֵּ"ל וכו'.** לְפִי (ח) שְׁפָרְצֵי הַחַיִּים וְהַמַּתִּים פְּתוּחִים וְאֵיךְ יֹאמַר שִׁירָה. וְאַף עַל גַּב שֶׁאָנוּ בְּטוּחִים שֶׁנִּצָּא זַכָּאִים בַּדִּין, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לִהְיוֹת יָרֵא וְחָרֵד מֵאֵימַת הַדִּין וְעַל יְדֵי כֵן נִזְכֶּר לִזְכוּת: (ב) **בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים.** וְהָאוֹמְרִים

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ז) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ב) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: (ח) פְּרִי מְגַדִּים (א"א ריש הסימן): (ט) חַיֵּי אָדָם (כלל קלט ס"ו): **ב** (ו) טוּר בְּשֵׁם מַהֲרַ"ם: (י) מַטַּה מֹשֶׁה (סי' תתכא): (ם) אַחֲרוֹנִים: (מ) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ה) בְּשֵׁם **א** (ם) נִמְרָא (לב:):

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] בשו"ע הרב (ס"ז) כתב: ויש לילך ביום ראשון של ראש השנה אחר מנחה [ומדסתם בזה משמע שאין חילוק אם חל יום ראשון בשבת או שחל בחול].

Mishna Brura Memukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah